

До разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 2023-52
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, доцента, Кобильніка Дмитра Анатолійовича
на дисертацію Таранова Артура Юрійовича на тему «Узгодження
бюджетної та податкової політики при розподілі бюджетних видатків на
сучасному етапі кодифікації законодавства», подану на здобуття наукового
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність обраної теми дослідження. У сучасних умовах набуває все більшого значення фінансове забезпечення функціонування держави та публічних територіальних утворень, що приводить до виникнення перед наукою фінансового права нових проблем. На теперішньому етапі розвитку суспільних відносин із ускладненням економічних та політичних механізмів виникає необхідність у ефективному здійсненні як податкової, так і бюджетної політики. Перша є важливим фактором ефективності наповнення фондів публічних коштів, тоді як на стадії виконання бюджетів ключове значення отримує друга, що важливо для функціонування бюджетних відносин. Це має вагоме значення, проте, незважаючи на таку важливість досягнення оптимального співвідношення цих напрямів впливу на суспільні відносини, у вітчизняній науці не проводилось їх комплексного та всебічного дослідження в контексті докорінних законодавчих змін останніх років.

Відтак належить констатувати незаперечно актуальність дисертаційного дослідження Таранова А. Ю., оскільки роль та значення узгодження бюджетної та податкової політики при розподілі бюджетних видатків на сучасному етапі кодифікації законодавства є вкрай важливими.

Мета і завдання, методологія дослідження.

Головною метою дослідження Таранова А. Ю. є визначення тенденцій та особливостей узгодження бюджетної та податкової політики при розподілі бюджетних видатків між ланками бюджетної системи на сучасному етапі кодифікації законодавства.

Мета дослідження обумовила сам характер завдань, які поставлено в дисертації: визначити суть та форми фінансової децентралізації; охарактеризувати емпіричний досвід застосування децентралізації у компаративному аспекті та у розрізі досвіду її впровадження у різних країнах світу; визначити теоретико-прикладні підходи до структурування міжбюджетних відносин; розкрити роль та значення механізму міжбюджетних трансфертів у побудові системи доходів та видатків бюджетів; охарактеризувати досвід застосування грантів у різних країнах при перерозподілі коштів поміж ланками бюджетної системи; надати розгорнуту характеристику класифікації видатків бюджетів та розкрити роль і значення кожної її складової; провести компаративний аналіз механізмів розподілу видатків між бюджетами в Україні та інших розвинених країнах світу; описати та аргументувати ефективність побудови принципових підходів до розмежування видатків.

Обрані автором методи дослідження дозволили вирішити поставлені завдання на належному рівні. Так, за допомогою діалектичного методу з'ясовано сутність бюджету як системоутворюючої категорії, окреслено особливості теоретико-правових засад побудови відносин між бюджетами. Застосування історичного методу дало змогу дослідити розвиток законодавства з питань бюджету, бюджетної системи та місця міжбюджетних трансфертів як одного зі способів перерозподілу коштів між бюджетами. Порівняльно-правовий метод використано з метою виявлення особливостей законодавчого регулювання системи розподілу видатків бюджетів у різних країнах залежно від форми їх державного устрою. Системно-структурний метод дав змогу розкрити побудову видатків державного та місцевих бюджетів України, позначити функціональне призначення різних видів міжбюджетних трансфертів охарактеризувати процедури їх надання. Формально-юридичний метод використовувався під час

аналізу нормативно-правових джерел дослідження, що дало змогу виявити недоліки чинного вітчизняного законодавства та сформулювати пропозиції щодо його вдосконалення. У дисертації вдало використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Таким чином, мета, завдання, методи дослідження, об'єкт та предмет дисертаційної роботи визначено повно та коректно.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані Тарановим А.Ю., своєю більшістю є абсолютно аргументованими і переконливими. При їх доведенні та обґрунтуванні дисертантом використано достатній обсяг вітчизняних й зарубіжних наукових робіт з податкового, бюджетного, фінансового права, опрацьовано українське і зарубіжне законодавство, проведено аналіз статистичних даних.

Джерельну базу роботи можна вважати достатньо репрезентативною, оскільки автор при проведенні дослідження використав значну кількість наукових і інших джерел (їх список охоплює 183 найменування). Слід відзначити, що достатню увагу Таранов А. Ю. приділив аналізу зарубіжного досвіду врегулювання відповідних правовідносин, а саме – проаналізовано законодавство Великої Британії, Індії, Італії, Китаю, Німеччини, США, Франції щодо правових моделей регулювання податкових та бюджетних відносин, на підставі чого в роботі обґрунтовуються висновки про ступінь впливу децентралізації на структуру бюджетних видатків, визначено п'ять основних форм фінансової децентралізації, доведено позитивний вплив фінансової децентралізації на економічне зростання територіальних громад та держави, охарактеризовано теоретичну бюджетно-правову конструкцію щодо класифікації міжбюджетних відносин, проведено класифікацію офіційних трансфертів через призму структури доходів бюджетів, встановлено сталу залежність ефективності передачі грошових ресурсів між ланками бюджетної системи від її мети, що підтверджується міжнародним досвідом тощо.

Структура дисертації обумовлена поставленими завданнями та відповідає

внутрішньому логічному зв'язку етапів дослідження та складається із вступу, двох розділів, восьми підрозділів, висновків. Всі розділи та підрозділи за своїм змістом є взаємопов'язаними та взаємоузгодженими й засвідчують, що авторові вдалося виконати поставлені завдання й досягти мети дослідження.

Наукова новизна результатів автора, яка відображена в тих висновках, положеннях, пропозиціях, що виносяться на захист, полягає в тому, що у роботі встановлено особливості узгодження бюджетної та податкової політики при розподілі бюджетних видатків між ланками бюджетної системи, систематизовано існуючі погляди на удосконалення правового регулювання системи бюджетних видатків із урахуванням податкових можливостей держави у цілому та окремих територіально-адміністративних утворень, а також розроблено наукові рекомендації для подальшого вдосконалення системи видатків державного та місцевих бюджетів і конструктивних особливостей механізмів їх балансування на різних рівнях.

На схвалення та підтримку заслуговує встановлення автором низки особливих рис децентралізації у бюджетному регулюванні, що полягають у можливості виникнення нерівності у ставленні до громадян на однакових посадах, і це може мати різні соціально-економічні наслідки; визначення фундаментальних точок впливу процесів фінансової децентралізації на формування правових засад розподілу бюджетних видатків; авторське бачення сутності функціональної класифікації видатків бюджету, що полягає у системі розподілу коштів згідно із способом виконання бюджету, який пов'язано із функціональними аспектами, програмами, діяльністю та проектами держави та встановлено вплив цієї класифікації; характеристику психологічно-цільового аспекту децентралізації, коли фіскальна децентралізація місцевого самоврядування виступає важливим чинником розвитку як кожного окремого регіону, так і держави взагалі, що обумовлюється тим, що автономія з приводу встановлення видів та розмірів податків, визначення напрямів використання видатків, призводить до самостійного вирішення шляхів розвитку.

У роботі чимало уваги приділено питанням балансування податкової та

бюджетної політики шляхом застосування механізму міжбюджетних трансфертів. Зокрема, автором розроблено підхід до причинно-наслідкової характеристики динаміки нормативного регулювання міжбюджетних відносин, поява та розвиток якого обумовлена низкою причин. До їх кола віднесена нагальна необхідність досягнення збалансованості дохідних частин бюджетів різних рівнів в умовах різної дохідної спроможності територій; вектор на забезпечення належного виконання завдань як центральних органів державної влади, так і органів місцевого самоврядування, через запровадження ефективного регулювання міжбюджетних відносин; об'єктивна потреба досягнення адаптивного та гнучкого перерозподілу коштів в умовах розбіжностей у рівнях податкоспроможності різних територій держави та відмінним обсягом видатків у територіальному розрізі, що повною мірою досягається шляхом реалізації міжбюджетних відносин.

Проблема, яку вирішено в дослідженні Таранова А. Ю., відповідає науковому напрямку, який розробляє кафедра податкового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Проблеми правового забезпечення справляння податків та зборів в Україні» (державна реєстрація за № 011U000965).

Висновки дисертанта з огляду на розвиток наукових досягнень і практичних напрацювань є цілком обґрунтованими. Рекомендації, запропоновані в роботі, можуть бути використані при розробці змін і доповнень до податкового та бюджетного законодавства.

Крім того, положення дисертації можуть бути використані при підготовці підручників та навчальних посібників для студентів та аспірантів юридичних закладів вищої освіти, науково-практичних коментарів до кодексів та інших нормативно-правових актів України.

Повнота викладу наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Всього дисертантом за темою дисертації опубліковано 10 наукових праць. Опубліковані дисертантом наукові праці повною мірою відображають основні

аспекти дисертаційного дослідження.

Можна зробити висновок про оригінальність, самостійність та наукову новизну рецензованої роботи та використання автором власних підходів до розв'язання цілої низки питань.

Відсутність порушення академічної доброчесності. З аналізу змісту тексту дисертації вбачається дотримання дисертантом вимог академічної доброчесності у повному обсязі. Дисертація Таранова А.Ю. містить посилання на згадані автором у тексті джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, дотримано вимоги законодавства про авторське право. У дисертаційному дослідженні не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та/або інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного автором дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивна та достатньо висока оцінка змісту дисертаційного дослідження не виключає наявності окремих питань та положень, які мають дискусійний характер або потребують додаткового обґрунтування.

По-перше, автор у своїй роботі поділяє офіційні трансферти на дві групи. До першої він відносить трансферти від органів державного управління, що включають в себе базові дотації, які спрямовані на горизонтальне вирівнювання податкової спроможності різних територій, а також субвенції, реверсні дотації. До другої групи автор включає трансферти від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій, охоплює доходи, що надходять в Україну через її участь в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, а також гранти, подарунки та фінансову підтримку від Європейського Союзу та інших міжнародних організацій (стор. 100). При цьому він пише: «У цілому розвиток міжбюджетних відносин в Україні можна розглядати як еволюцію в управлінні фінансами між різними рівнями уряду». Такий наголос автора передбачає наявність різних рівнів уряду, чого немає в Україні, тож цей аспект потребує додаткового обґрунтування.

По-друге, автором при характеристиці інституту міжбюджетних

трансфертів при розподілі видатків поза межами України багаторазово вживається термін «субнаціональні уряди». Ані у чинному податковому законодавстві, ані у бюджетному такий термін не закріплено. Із контексту підрозділу 2.4 дисертаційної роботи зрозуміло, що автор під цим терміном має на увазі виконавчі органи влади на обласному, місцевому рівні тощо. Проте застосування даного терміну, як вбачається, потребує спочатку пояснення, уточнення який зміст в нього вкладає автор.

Разом з тим, висловлені зауваження не стосуються концептуальних положень дисертаційного дослідження Таранова А. Ю., а тому не впливають на його загальну позитивну оцінку.

Викладені зауваження свідчать про науковий інтерес і підставу для дискусії, що підвищує якість дослідження та позитивно впливає на високий науково-теоретичний рівень роботи. Дисертація, підготовлена А. Ю. Тарановим, є самостійною кваліфікаційною науковою працею, виконана дисертантом особисто, містить нові науково обґрунтовані результати теоретичного та практичного спрямування, що мають істотне значення для галузі знань 081 «Право». Результати дисертації дістали втілення у відповідних наукових публікаціях, що підтверджують особистий внесок автора в розвиток юридичної науки взагалі та науки господарського права зокрема.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

1. Дисертаційна робота Таранова Артура Юрійовича «Узгодження бюджетної та податкової політики при розподілі бюджетних видатків на сучасному етапі кодифікації законодавства» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на доволі актуальну тему. Вона містить теоретичні розробки та пропозиції, спрямовані на формування в Україні виваженої правової політики у податковій та бюджетних сферах. Рівень проведених досліджень та їх практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача.

2. Актуальність і новизна, важливість одержаних автором результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практична значущість сформульованих

положень і висновків у сукупності становлять необхідні підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Узгодження бюджетної та податкової політики при розподілі бюджетних видатків на сучасному етапі кодифікації законодавства» відповідає всім тим формальним вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», та відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор Таранов Артур Юрійович на основі публічного захисту заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри податкового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого**

Дмитро КОБИЛЬНИК

Підпис *Кобильника Д.*
Засвідчую *[Signature]*
Нач.ВК
05. 02. 2024 р.